

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

קוח.

רבינו גרשום

(א) ויניקין כב: ויש"ט, (ב) ופנתה טו מד, (ג) ונדפויי לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עבד עד אשר עד בה כרכני יי: יחושע יי די

תורה אור השלם

1 וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עבד עד אשר עד בה כרכני יי: יחושע יי די 2 ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עולה לך היערה ובראת לך שם בארץ היפרי וידקראים כי אץ לך הר אפרים: יחושע יי טו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלף וכו' בין רב למשע וכו' זה מה ש"ע ע"ל ביש דף קכב: (ב) ד"ה לוח וכו' לכנות היער ולגרוש שם ועינין:

מוסף תוספות

א. אלא למי"ד לבאי הארץ מאי בין רב למשע ואי משום דע"י החזרה חזרוק להיות שוין הוא מלשמות מטרות אבותם ינחלו נפקא. מוס' מיי"ד. ב. משום דהוה נשיקל משאר שבטים ולא שקיל לחולקא אלא כחד משאר שבטים. יד רמ"ה.

אלה למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב טרצה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (א) לרב למשע דמהוהו לא מני לאקשווי מידי דהא אינטריך למדשע מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה מה ע"פ הגורל שבט המועט כמרוצה דהכי משמע על פי

הגורל תחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מעט אותו השבט מה שזכרו הגורל יקח לקמן בפירוקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיניה [שם] דכנספים נתחלקה הארץ. אבל מלרב טרצה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב צליאת מנרים דכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשוו נתמעט בכניסתן לארץ טרצה נחלתו ולאותו שהיה מעט צליאת מנרים תמעט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה צסקפרי"ט בדיאל לרב טרצה נחלתו וגו' הרי שיאלו עמו י' בניס ממנרים וכןכניסתן לא נמאלו אלף ה' קורא אני עליו לרב טרצה נחלתו הרי שיאלו עמו ה' בניס ממנרים וכןכניסתן לא נמאלו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעט נחלתו דסקלק דמתן אמירה ניוול בתר השתא קא משמע לן: קשיא. לדידן קשיא דלא ידעינן לתרזוי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב טרצה אותו שהוא רב עכשוו טרצה נחלתו ולמעט שהוא מועט עכשוו תמעט נחלתו דסקרל

הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא כריך קרא וגם אין לשון טרצה ותמעט משמע אלף כשהו נוטל הטרצה וזה מעט שחלק איש זה מרובה וחלק שמינו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה טרצה ותמעט אלף הכי הו"ל למימר חלק חלק ינחלו ונחזרה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מטות אבותם (במדבר כו) שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד טרצה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב צסקפיה דקרא [שם] איש לפי פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא אווון כננות לנפחד. למה יגרע שם אצינו מתוך משפחתו [שם כו] שזכה בצרך ישראל כי אין לו צן שאילו היה לו צן היה נוטל הצן חלקו של אצינו שהיה מיוצאי מנרים ועתה בצביל שאין לו צן למה לא יירש את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו זכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו צן לא היה נוטל כלום בצביל אציו ואפילו בצביל עצמו אם הוא פחות מנ' ומאי האר דקא אווון בצביל שאין לו צן: אלא לחזרה וניטול כנסתי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהאר וחזרוין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אצינו לנפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו צנכס חפר וקננו אילו היה לו צן כשיטלו בני חפר שהם אחי אצינו נחלה בצ"י יחזירו אותה לחפר אציהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אצינו שהוא צבור ב' חלקים או הוא או צנו שקס תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [עליל קטו]. והשתא שאין צן למה לא נקום תחת אצינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אציו ע"י חזרה שהחזירה צנו או צני צנו שהיו מצאי הארץ שהרי צת הצן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבה הצן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמין כדלקמן (דף קטו): היינו דקא אווון בני יוסף. שפיר עכשוו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלף לחשבון של יוצאי מנרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. צויה. ומיניה לקמן [קכג]. אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג וצדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלף כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלף משום דמבשעא ליה לקמן לא צעי לתרזוי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיאלו ממנרים שירשו ממנו על ידי חזרה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות לנפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אציו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מנרים כל אותן שיאלו פחות מכן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אציהן היו מיוצאי מנרים דטפלין שיאלו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמרי שלא יא' יתום ממנרים פחות מכן עשרים ואם יאלו אס כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מנרים להורישו חלקו דומיא דצנות לנפחד שלא היו ראויין ליטול חלק בצרך כדתינא צסקפרי [פנחס טו מד] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אציהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מכן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלף על ידי חזרה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מנרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מכן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כצנות לנפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאצי אציהן ולא מאצי אמותיהן שהרי אציו ואמנו קודמין הרי אציהן נוטל חלק בצרך משום צאי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איצעי ליה למנאות. כצנות לנפחד וצני יוסף וגם הנציח היה לו לכתוב כדכתיב צנות לנפחד וצני יוסף: דלווח ואהני. כגון צנות לנפחד: דלווח ולא אהני. שלא יוכל לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [יהושע יז] לדרשה אינטריך כדלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמנחת שבט אחר הן אין הרשות בידי ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידים לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הספ ענה טובה קא משמע לן. בצביל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיצעי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתביה קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסף נחלה אי אפשר אף ענה טובה אני נתן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותצננה לך שם בית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג]: אמרו

וממשה שנולדו חולקים בחלק אציהן עם הממשה הראשונים ונראה לרשב"א דרישא וסיפא מיידי כגון שמתו אותם שיאלו ממנרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דודאי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיאלו ממנרים ומיידי רישא שמתו העשרה שיאלו עמו וממשה צנים נולדו במדבר וצסיפא מתו ממשה שיאלו עמו ונולדו במדבר י' והשתא הו

סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיאלו עמו דמה לך לציאת האב אלף משום דצעי למימר שאותן מתו ונולדו אחריים במדבר ולריצ"ם קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב טרצה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה טרצה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה תחלק הארץ אס כן למי שהיה רב צליאת מנרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב צני רב למשע כמו שכתוב צסקפרי"ט וה"פ צשלמא למ"ד ליוצאי מנרים דאס הוה שני אחין מיוצאי מנרים והוה להו עשרה צנים מצאי הארץ ושני אחין אין להן כי אס שני צנים מצאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אס כמו שני צנים שהן מרובין היינו צין רב למשע א"ע"ג דלקמן דריש מנאי קרא לשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה היחיא דרשא מדע דהא פריך צנסון למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחו צני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא^א אלף ודאי לא אסיק אדעתא היחיא דרשא^ב (והיחיא דרשא^ג) (דסקפרי) הו לפי המסקנא): ולמאן

שמעין לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא אווון כננות לנפחד. למה יגרע שם אצינו מתוך משפחתו [שם כו] שזכה בצרך ישראל כי אין לו צן שאילו היה לו צן היה נוטל הצן חלקו של אצינו שהיה מיוצאי מנרים ועתה בצביל שאין לו צן למה לא יירש את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו זכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו צן לא היה נוטל כלום בצביל אציו ואפילו בצביל עצמו אם הוא פחות מנ' ומאי האר דקא אווון בצביל שאין לו צן: אלא לחזרה וניטול כנסתי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהאר וחזרוין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אצינו לנפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו צנכס חפר וקננו אילו היה לו צן כשיטלו בני חפר שהם אחי אצינו נחלה בצ"י יחזירו אותה לחפר אציהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אצינו שהוא צבור ב' חלקים או הוא או צנו שקס תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [עליל קטו]. והשתא שאין צן למה לא נקום תחת אצינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אציו ע"י חזרה שהחזירה צנו או צני צנו שהיו מצאי הארץ שהרי צת הצן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבה הצן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמין כדלקמן (דף קטו): היינו דקא אווון בני יוסף. שפיר עכשוו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלף לחשבון של יוצאי מנרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. צויה. ומיניה לקמן [קכג]. אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג וצדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלף כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלף משום דמבשעא ליה לקמן לא צעי לתרזוי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיאלו ממנרים שירשו ממנו על ידי חזרה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות לנפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אציו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מנרים כל אותן שיאלו פחות מכן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אציהן היו מיוצאי מנרים דטפלין שיאלו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמרי שלא יא' יתום ממנרים פחות מכן עשרים ואם יאלו אס כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מנרים להורישו חלקו דומיא דצנות לנפחד שלא היו ראויין ליטול חלק בצרך כדתינא צסקפרי [פנחס טו מד] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אציהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מכן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלף על ידי חזרה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מנרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מכן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כצנות לנפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאצי אציהן ולא מאצי אמותיהן שהרי אציו ואמנו קודמין הרי אציהן נוטל חלק בצרך משום צאי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איצעי ליה למנאות. כצנות לנפחד וצני יוסף וגם הנציח היה לו לכתוב כדכתיב צנות לנפחד וצני יוסף: דלווח ואהני. כגון צנות לנפחד: דלווח ולא אהני. שלא יוכל לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [יהושע יז] לדרשה אינטריך כדלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמנחת שבט אחר הן אין הרשות בידי ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידים לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הספ ענה טובה קא משמע לן. בצביל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיצעי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתביה קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסף נחלה אי אפשר אף ענה טובה אני נתן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותצננה לך שם בית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג]: אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למשע האר כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתבו בהן היינו דכתיב לרב טרצה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למשע: היינו דקא צווחן צנות צלפחד. משום דאבותיו מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת כבודו: אלא לחזרה וליתול בבכס חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלק משום הכי צווחן משום חזרה ליתול בבכס חפר אביו של צלפחד שהיו לו בניס לחפר שנוטלו בכדבר ובכך לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם להחזיר אצל חפר אבותיו ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אבותיו ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבותיו מיוצאי מצרים ניתנו וצווחן על חלק אבותיו: הא כולוה שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ היו ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דכתיב עם פורת יוסף שהן פרוין ורובין טפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ורחיקי לחזר דוכתיבו: אמר אב"י. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא הוה חד דלא שקיל אפי' טפלים דאליבא דתיק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אבותן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אבותן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ מוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום חזרה נחלה אצל אבותיו לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה לחזר למוצאיהם כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי יצאו דאיי צווחו אלא הני דצווחו ואהני דיהבו לחזר נחלה על צווחותי כ' ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והוא בני יוסף דצווחו ולא אהנו לחזר אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתביהו קרא. דקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהנו ואפי' הכי כתביהו חתם לאו משום האי טעמא הוא